

III

Dzieła sztuki
na polskim rynku

—

W największej ogólności rynek dzieł sztuki dzieli się na **sztukę dawną** oraz **współczesną**, zaś cezurą jest tu rok 1945. Od razu należy zaznaczyć, że pojęcie sztuki dawnej na rynku międzynarodowym odnosi się do „dawnych wieków” – czyli XV – XVIII. Osobną kategorię stanowi zaś wiek XIX. W naszych realiach, gdzie dominują dzieła datowane na wiek XIX, zaś starsze stanowią rzadkość, pojęcie to ma zatem szerszy zakres. Takie użycie jest zatem nie do końca prawidłowe, stąd bardziej doświadczeni kolekcjonerzy mówią raczej o **sztuce tradycyjnej**. Nazwa ta jest o tyle lepsza, że zawiera również twórczość licznych i stale bardzo popularnych na rynku artystów kontynuujących, także w okresie powojennym, tradycyjny nurt sztuki. Sztuka współczesna więc to twórczość artystów działających po roku 1945. Współczesność ma swoje korzenie w twórczości pierwszej połowy XX w. Stąd też na aukcjach sztuki współczesnej spotyka się awangardę, stanowiącą jeden z ważniejszych nurtów dwudziestolecia. Z kolei działających w międzywojniu malarzy z kręgu École de Paris czy kolorystów – można znaleźć zarówno w katalogach sztuki dawnej, jak i współczesnej. Sztuka lat 50., 60. i 70. XX w. stanowi dziś już historię sztuki. Stąd też w ostatnim czasie pojawiło się pojęcie **sztuki nowej** oraz **aktualnej**, czyli tworzonej w ostatnich latach.

Jak już wspomnieliśmy, zarówno pod względem liczebności oferowanych obiektów, jak i wysokości obrotów – na naszym rynku zdecydowanie dominuje malarstwo. Od kilku lat w trendzie wzrostowym znajduje się zaś sztuka współczesna. Rzemiosło z kolei, które zawiera wiele kategorii, ma zdecydowanie mniejszy udział w generowaniu obrotów. Stąd też, biorąc pod uwagę zainteresowania graczy oraz dominujące trendy, przyjrzymy się następującym dziedzinom, jakimi są: malarstwo, grafika, rzeźba, rzemiosło (srebro, platery, brązy, porcelana, szkło, broń, meble) oraz sztuka współczesna. Oczywiście dziedzin sztuki, do których zalicza się wiele interesujących dzieł, jest znacznie więcej. Prócz malarstwa olejnego i prac na papierze wspomnieć trzeba również o np. ikonach czy miniaturach. Brązy – to z kolei tylko jedna z dziedzin metali, do których zalicza się również cynę czy żeliwo. Podobnie ma się rzecz z ceramiką. Porcelana stanowi jej

Rozdział III
Dzieła sztuki
na polskim
ryнку

bardzo szlachetny, lecz nie jedyny rodzaj; wyroby z fajansu czy kamionki to także grupa obiektów kolekcjonerskich. Tkaniny, lampy, zegary, biżuteria, odznaczenia – to kolejne i nadal nie wszystkie dziedziny rzemiosła. Na rynku coraz częściej pojawia się również plakat, od niedawna nawet komiks, zaś fotografia to dziedzina twórczości, która regularnie jest prezentowana na specjalistycznych aukcjach. Nie sposób jednak bliżej omówić tu wszystkich dziedzin, z których niewątpliwie każda jest warta oddzielnego opracowania.

Czytelnik z pewnością byłby bardzo zawiedziony, biorąc do rąk książkę na temat rynku sztuki, w której zabrakłoby notowań. Stąd też i w naszym omówieniu znajdują się ceny przykładowych obiektów czy też średnie ceny sprzedaży. Trzeba traktować je jako bardzo daleki punkt odniesienia, gdyż ceny, w jakich wystawiane są dzieła, są bardzo zróżnicowane. Z kolei kryteria oceny i wyceny są bardzo złożone i zawsze wartość danego dzieła jest wypadkową wielu czynników. „Mam taki obraz podpisany Wasilewski. Pan mi powie, po ile to chodzi” – takie telefony codziennie odbierają antykwariusze od właścicieli, którzy niekiedy podając wymiary czy lakoniczny opis przedstawienia, starają się wycenić swoje dzieło. Profesjonalista jak może unika w takiej sytuacji odpowiedzi, nawet w przypadku twórcy dobrze znanego. Odpowiedź na pytanie o notowania danego twórcy jest bowiem dość skomplikowana. Stąd i raz jeszcze trzeba przestrzec, że podane kwoty są daleko szacunkowe. Chcąc przekonać się, jaką wartość ma dane dzieło czy też jakie ceny osiąga na rynku twórczość określonego artysty, należy szczegółowo przeanalizować notowania danego twórcy, biorąc pod uwagę wszystkie wymienione w poprzedniej części kryteria oceny i wyceny.

Najistotniejsza, a zarazem najtrudniejsza jest wiedza na temat oceny autentyczności, stąd i przy kolejno omówionych dziedzinach sztuki znajdują się opisy technik oraz informacje na temat identyfikacji i oceny. Jej podstawą jest oczywiście wiedza o stylach. Została ona tu pominięta, gdyż można ją znaleźć bez trudu w licznych popularnonaukowych wydawnictwach na temat sztuki.

Aby powiedzieć o najbardziej znanych malarzach, których obrazy są poszukiwane na naszym rynku, trzeba wymienić przynajmniej 200 artystów. Oprócz nich, w notowaniach aukcyjnych znajdziemy tysiące nazwisk twórców bardziej lub mniej znanych. Kolekcjoner, który wybierze tę dziedzinę sztuki, będzie miał do wyboru ogromną liczbę dzieł, tworzonych w różnych stylach i epokach. Jak wybrać dobry obraz? Kwestie dotyczące oceny i wyceny malarstwa zostały już dość szczegółowo przedstawione w poprzednim rozdziale. W tym miejscu zatem zostaną omówione pokrótce poszczególne epoki oraz twórcy, których dzieła spotyka się na rynku.

XIX wiek w złożonych ramach

Do najwcześniejszych dzieł malarstwa polskiego spotykanych na naszym rynku należą portrety sarmackie oraz trumienne. Te pierwsze, zazwyczaj datowane na wiek XVIII, prezentujące bardzo różny poziom artystyczny, nabyć można za kilkanaście tysięcy złotych. Zdecydowanie rzadsze są portrety trumienne, stąd są wyceniane wyżej: np. powstały w drugiej połowie XVIII w. portret został sprzedany w 2010 roku za 20 000 zł (Okna Sztuki, listopad 2010 roku).

Aleksander Orłowski (1777–1832), January Suchodolski (1797–1875), Piotr Michałowski (1800–1855) to najślynniejsi malarze okresu romantyzmu. Ich obrazy olejne na rynku pojawiają się bardzo rzadko. Stąd np. „Odślonięcie pomnika Jana III Sobieskiego w Łazienkach w rocznicę Wiktorii Wiedeńskiej” – obraz olejny Suchodolskiego został sprzedany za 130 000 zł (Desa Unicum, grudzień 2011 roku). Z kolei „A Valiant Knight” – pokazywane na wystawie monograficznej w Muzeum Narodowym w Krakowie dzieło Michałowskiego pojawiło się na aukcji Sotheby’s z estymacją 240 000 – 360 000 zł. Niemniej prace na papierze znakomitego twórcy pojawiają się w cenach dużo niższych – za bardziej złożoną kompozycję trzeba zapłacić ok. 30 000 zł, natomiast wypracowane ołówkowe studia koni

Rozdział III na aukcji sprzedano za niecałe 3000 zł (Sopocki Dom Aukcyjny, styczeń 2016 roku).

Dzieła sztuki
na polskim
ryнку

Kolejni artyści XIX w. również należą do najdrożej sprzedających się malarzy polskich. Portrety Józefa Simmlera (1823–1868) wyceniane są na kilkadziesiąt, a nawet powyżej 100 000 zł, zaś dzieła Władysława Czachórskiego (1850–1911) wciąż biją aukcyjne rekordy: np. jego „Oglądanie klejnotów” sprzedano za 1 010 000 zł (Agra–Art, grudzień 2015 roku). Oczywiście również w przypadku tych autorów alternatywą dla mniej zasobnych graczy są prace na papierze lub mniejsze formaty: niewielki portret kobiety Czachórskiego nabyć można za kilkanaście tysięcy, zaś studium Simmlera to wydatek w granicach 6000 – 7000 zł. Za kilka tysięcy nabyć też można rysunek jednego z najwybitniejszych polskich portrecistów – Henryka Rodakowskiego (1823–1894). Podobnie dość wysokie ceny utrzymuje cały czas malarz scen historycznych Władysław Bakałowicz (1833–1903) oraz pejzażyści Aleksander Kotsis (1836–1877) i Józef Szermentowski (1833–1876). Olejne prace tego ostatniego wystawiane są bardzo rzadko, stąd zapłacić za nie trzeba 30 000 – 40 000 zł. Podobne ceny osiągają olejne prace cieszącego się nieustannie popularnością Franciszka Kostrzewskiego (1826–1911). Pojawiają się one nieczęsto. Niemniej za 3000 – 4000 zł można nabyć rysunek lub akwarelę tego słynnego ilustratora i karykaturzysty.

Jak się zapewne Czytelnik spodziewa, rekordy biją także dzieła jednego z najsłynniejszych malarzy polskich Jana Matejki (1838–1893). Obrazy olejne pojawiają się na aukcjach rzadko, wzbudzając każdorazowo sensację. Jedną z ostatnich była sprzedaż „Portretu Zdzisława i Bolesława Włodków jako dzieci”. Wystawiane za 1 200 000 zł płótno osiągnęło cenę 1 320 000 zł (Polswiss Art, październik 2014 roku). Niewielki rysunek ołówkiem mistrza można jednak jeszcze kupić za 3000 – 5000 zł, zaś studium olejne lub akwarelę za 20 000 zł.

Chcąc natomiast mieć pracę sygnowaną nazwiskiem Artura Grotgera (1837–1867), musimy szukać również wśród rysunków (4000 – 6000 zł) i akwarel (20 000 – 40 000 zł), gdyż jego kompozycje olejne, wyceniane na setki tysięcy, stanowią ogromną

Rozdział III rzadkość. Nieco częściej pojawiają się płótna Wojciecha Gersona (1831–1901) wyceniane w granicach 40 000 – 60 000 zł. Akwarela „Wędrawiec” z 1853 roku została natomiast sprzedana za 19 000 zł (Agra–Art, październik 2015 roku).

Dzieła sztuki
na polskim
ryнку

Do najgłośniejszych na naszym rynku nazwisk zalicza się Henryk Siemiradzki (1843–1902). Absolwent Akademii Petersburskiej swoją aukcyjną karierę zawdzięcza wciąż trwającej sympatii rosyjskich kolekcjonerów, którzy uważają go za „swojego” artystę. Najdroższe płótna tego luksusowego artysty osiągają siedmio- i ośmio- i dziewięćcyfrowe sumy, jak np. „Fryne na święcie Posejdon w Eleusis” sprzedana za 3 000 000 zł (Rempex, grudzień 2015 roku). Nie mniejszą sławą cieszy się Wilhelm Kotarbiński (1849–1921), który w latach 80. i 90. XIX w. również cieszył się uznaniem rosyjskiej burżuazji. Jego płótna nierzadko osiągają wycenę w granicach 500 000 – 1 500 000 zł. Choć mniejsze formaty, podobnie, jak w przypadku Siemiradzkiego można nabyć poniżej 100 000 zł. Miłosz Kotarbiński (1854–1944), brat stryjeczny Wilhelma, to również dobrze znany kolekcjonerom absolwent Akademii Petersburskiej, profesor warszawskiej ASP. Jego prace można nabyć w cenach od kilku do kilkunastu tysięcy złotych.

Cały czas na rynku cenione są również prace dwóch osiadłych w Wiedniu polskich malarzy: Ludwika Gędlka (1847–1904) oraz Tadeusza Rybkowskiego (1848–1926). Wypracowane przedstawienia kozaków, sceny historyczne czy wiejskie Gędlka wyceniane są na ok. 50 000 zł. Nieco taniej (20 000 – 30 000 zł) można nabyć prace malarskie Rybkowskiego. Niemniej zawsze można znaleźć okazję: malowana olejno „Góralka na koniu” z 1900 roku została sprzedana za jedyne 2800 zł (transakcja warunkowa, Desa Unicum, luty 2016 roku).

Bardzo lubianym przez kolekcjonerów malarzem jest autor rozświetlonej niedawno przez media „Gęsiarki” – Roman Kochanowski (1857–1945). Jego niewielkich rozmiarów, miniaturowe pejzaże są w ostatnim czasie sprzedawane w cenach 8000 – 23 000 zł. W podobnych cenach nabyć można odznaczające się bardzo subtelną kolorystyką pejzaże akwarelowe Teofila Kwiatkowskiego (1809–1891), jednego z najwybitniejszych twórców okresu romantyzmu.